

УДК 334.716.4:339.137.2(477)

Лазарева Л. І. аспірант
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Лазарева Л. І. Оцінка конкурентних позицій металургійних підприємств України. В статті проаналізовано основні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства та запропонована методика оцінки конкурентоспроможності металургійного підприємства.

Лазарева Л. И. Оценка конкурентных позиций металлургических предприятий Украины. В статье проанализированы основные методы оценки конкурентоспособности предприятия и предложена методика оценки конкурентоспособности металлургического предприятия.

Lazareva L. Evaluation of competitive position of the metallurgical enterprises of Ukraine. The paper analyzes the main methods for evaluating the competitiveness of enterprises and the technique of assessing the competitiveness of metallurgical enterprises.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день одним із основних критеріїв ефективної діяльності підприємства виступає саме його конкурентоспроможність та конкурентоспроможність його продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках. В економічній літературі пропонується безліч методів оцінки конкурентоспроможності підприємства та його продукції. Але всі вони, на нашу думку, носять фрагментарний характер. На діяльність конкретної галузі впливає конкретний набір зовнішніх та внутрішніх чинників, оцінивши які можна робити висновок про джерела успішності даного виду економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі розгляду та аналізу світової чорної металургії присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, таких як Ю. В. Макогон, І. М. Майорова, С. А. Матвієнков, Ю. І. Чентуков та інші, зарубіжних вчених – таких як Д. Амелінг, П. Баклі, П. Н. Мартенс та інші. Крім того систематичному розгляду та аналізу ситуації на світовому ринку чорних металів присвячено безліч національних та зарубіжних порталів широкого доступу. Щодо теоретичних основ розробки конкурентних стратегій – то тут вагомий внесок зробили такі зарубіжні вчені як І. Ансофф, А. Бранденбургер, А. А. Томпсон, А. Дж. Стрікленд, Б. Нейлбафф, М. Портер, М. Трейсі, Ф. Вірсема та інші; серед вітчизняних вчених – І. З. Должанський, Т. О. Загорна, В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань, Л. С. Шевченко та інші.

Ціль статті. Ціллю статті є підбір критеріїв для оцінки конкурентоспроможності металургійного підприємства та проведення аналізу на прикладі п'яти ведучих металургійних підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Серед методів оцінки конкурентоспроможності підприємства в економічній літературі розрізняють наступні.

Методи які засновані на теорії міжнародного розділу праці. Одним із них є аналіз ланцюга створення вартості. [1, С.44] Згідно цього методу найбільш конкурентоспроможним є підприємство в галузі яке має більш низькі витрати у порівнянні з конкурентами. На нашу думку, цей метод дає можливість досить повно оцінити рівень конкурентоспроможності підприємства та продукції, але, на жаль, інформація про витрати підприємств по статтям є конфіденційною.

Методи засновані на теорії ефективної конкуренції. Згідно теорії ефективної конкуренції існує два основних підходи до визначення критерію ефективної конкуренції: структурний (оцінюється ситуація в галузі в цілому: рівень монополізації, входні бар'єри, концентрація та інше) та функціональний (оцінюється ефективність виробничої, фінансової, збутової діяльності обраних підприємств та рівень конкурентоспроможності їхньої продукції [2, С.255] На нашу думку цей підхід є найбільш повним, але критерії конкурентоспроможності потрібно переглядати залежно від обраної галузі.

Також в економічній літературі можна виділяють матричні методи оцінки конкурентоспроможності, методи які засновані на оцінюванні конкурентних переваг, інтегральний метод, метод рангів та безліч інших методів. Але повторимось: такі методи носять фрагментарний характер і не можуть бути універсальними для всіх галузей.

Є методи, які засновані на оцінюванні конкурентоспроможності продукції. Основними критеріями тут виступають ціна та якість продукції. Але, на нашу думку, основним недоліком цих методів є те, що конкурентоспроможність певного товару можна оцінити лиш у конкретний час і на конкретному ринку. А якщо продукція експортоорієнтованого підприємства представлена на десятках ринків, то вивести один показник конкурентоспроможності майже не є можливим. Також такі методи не враховують рівень прибутковості бізнесу та багато інших моментів.

Таблиця 1

Ранги конкурентоспроможності металургійних підприємств України
за 2007 рік (до кризовий період)

№	Показники (2007 рік)	ММК ім.. Ілліча	ММК «Азовсталь»	«Запоріжсталь»	Алчевський МК	МСКР
1 Показники рентабельності						
1	Коефіцієнт рентабельності продажів	3	2	4	4	1
2	Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	3	2	5	4	1
3	Коефіцієнт рентабельності капіталу	3	2	4	5	1
4	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	3	2	4	4	1
5	Коефіцієнт рентабельності позичкового капіталу	2	3	4	5	1
6	Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	3	2	4	5	1
7	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	2	3	4	5	1
	<i>Всього:</i>	<i>19</i>	<i>16</i>	<i>29</i>	<i>32</i>	<i>7</i>
	Місце:	3	2	4	5	1
2 Показники ефективності виробничої діяльності						
1	Витрати на 1 грн товарної продукції	3	2	4	4	1
3	Коефіцієнт зносу основних фондів	2	4	3	1	5
4	Фондовіддача	2	4	3	1	5
	<i>Всього:</i>	<i>7</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>6</i>	<i>11</i>
	Місце:	2	3	3	1	4
3 Місце підприємства на ринку (ринкова частка, %)						
	Ринкова частка, %	2	3	4	5	1
	ВСЬОГО:	28	29	43	43	19
	МІСЦЕ:	2	3	4	5	1

*- розраховано за даними SMIDA [3]

Ми пропонуємо оцінити конкурентоспроможність п'яти ведучих металургійних підприємств України методом рангів. Критеріями конкурентоспроможності металургійного підприємства пропонуємо вважати сім показників рентабельності (ці показники дадуть можливість найбільш повно оцінити та порівняти рівень прибутковості діяльності обраних підприємств), показники ефективності виробничої діяльності (ці показники дадуть можливість порівняти конкурентні переваги організації виробничої діяльності обраних підприємств) та місце підприємства на ринку (цей показник дасть змогу оцінити та порівняти рівень конкурентоспроможності продукції обраних підприємств в цілому). Для проведення аналізу та оцінки ми візьмемо п'ять ведучих підприємств металургійної галузі України: «ММК ім. Ілліча», МК «Азовсталь», «Алчевський МК», «MittalSteel Кривий Ріг» (ArcelorMittal Кривий Ріг» та «Запоріжсталь». Обрані нами критерії конкурентоспроможності та визначені ранги представлені у таблицях 1, 2, 3. Період: 2007 – 2010 роки (до кризовий період, період кризи та післякризовий період).

Таблиця 2

Ранги конкурентоспроможності металургійних підприємств України
за 2008 рік (кризовий період)

№	Показники (2008 рік)	ММК ім. Ілліча	ММК «Азовсталь»	«Запоріжсталь»	Алчевський МК	МСКР
1 Показники рентабельності						
1	Коефіцієнт рентабельності продажів	2	2	3	3	1
2	Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	2	2	3	3	1
3	Коефіцієнт рентабельності капіталу	2	2	3	3	1
4	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	3	2	4	4	1
5	Коефіцієнт рентабельності позичкового капіталу	2	3	4	4	1
6	Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	3	2	4	4	1
7	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	2	3	4	4	1
	<i>Всього:</i>	<i>16</i>	<i>16</i>	<i>25</i>	<i>25</i>	<i>7</i>
	Місце:	2	2	3	3	1
2 Показники ефективності виробничої діяльності						
1	Витрати на 1 грн товарної продукції	2	3	3	3	1
3	Коефіцієнт зносу основних фондів	3	2	3	1	4
4	Фондовіддача	2	5	1	3	4
	<i>Всього:</i>	<i>7</i>	<i>10</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>9</i>
	Місце:	1	3	1	1	2
3 Місце підприємства на ринку (ринкова частка, %)						
	Ринкова частка, %	3	1	5	4	2
	ВСЬОГО:	26	27	37	36	18
	МІСЦЕ:	2	3	5	4	1

*- розраховано за даними SMIDA [3]

Як бачимо із табл. 1, у 2007 році перше місце по рівню конкурентоспроможності займав комбінат «МітталСтіл Кривий Ріг» за рахунок таких критеріїв конкурентоспроможності як ринкова частка та рентабельність, а також найнижчі витрати на 1 гривню товарної продукції серед розглянутих підприємств. При цьому, зазначимо, що по рівню зносу основних фондів це підприємство знаходиться на останньому місці.

На другому місці комбінат ім. Ілліча за рахунок показників ефективності виробничої діяльності та ринкової частки. При цьому по рівню рентабельності підприємство займає третє місце в галузі. Третє місце посідає комбінат «Азовсталь». Четверте місце – «Запоріжсталь» за рахунок ринкової частки та рентабельності. При цьому показники виробничої діяльності у нього майже на рівні комбінату «Азовсталь». І останнє місце посідає «Алчевський меткомбінат» за рахунок самої низької рентабельності в галузі та п'ятого місця на ринку по ринковій частці. Така розстановка конкурентних позицій склалася у до кризовий період. Як бачимо, джерелом успішності бізнесу у 2007 році є рівень витрат на 1 грн, що дає прямий вплив на рівень рентабельності підприємства товарної продукції та ринкова частка підприємства.

Таблиця 3

Ранги конкурентоспроможності металургійних підприємств України
за 2009 рік (кризовий період)

№	Показники (2009 рік)	ММК ім. Ілліча	ММК «Азовсталь»	«Запоріжсталь»	Алчевський МК	МСКР
1 Показники рентабельності						
1	Коефіцієнт рентабельності продажів	2	4	3	5	1
2	Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	2	2	2	2	1
3	Коефіцієнт рентабельності капіталу	1	1	1	1	1
4	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	1	1	1	1	1
5	Коефіцієнт рентабельності позичкового капіталу	1	1	1	1	1
6	Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	1	1	1	1	1
7	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	1	1	1	1	1
	<i>Всього:</i>	9	11	10	12	7
	Місце:	2	4	3	5	1
2 Показники ефективності виробничої діяльності						
1	Витрати на 1 грн товарної продукції	2	4	3	5	1
3	Коефіцієнт зносу основних фондів	2	5	3	1	4
4	Фондовіддача	3	4	1	2	5
	<i>Всього:</i>	7	13	7	8	10
	Місце:	1	4	1	2	3
3 Місце підприємства на ринку (ринкова частка, %)						
	Ринкова частка, %	3	1	5	4	2
	ВСЬОГО:	19	25	22	24	19
	МІСЦЕ:	1	4	2	3	1

*- розраховано за даними SMIDA [3]

Як бачимо із табл. 2, у 2008 році перше місце по рівню конкурентоспроможності знов займав комбінат «МітталСтіл Кривий Ріг» за рахунок рентабельності а також найнижчих витрат на 1 гривню товарної продукції серед розглянутих підприємств. При цьому по рівню зносу основних фондів це підприємство знаходиться на останньому місці.

На другому місці знов комбінат ім. Ілліча: йому вдалося зберегти свої позиції у кризовий рік за рахунок показників ефективності виробничої діяльності та рентабельності. При цьому змінилась його ринкова частка: у 2008 році він займає третє місце в галузі. Третє місце посідає комбінат «Азовсталь», не дивлячись на те, що по рівню рентабельності він перевищує показники комбінату ім. Ілліча (2-ге місце). Четверте місце – «Алчевський меткомбінат», який потіснив з даної позиції комбінат «Запоріжсталь» за рахунок ринкової частки та ефективності виробничої діяльності. Як бачимо, у 2008 році джерелами успішності бізнесу залишились критерії рентабельності, витрат на 1 грн товарної продукції та ринкової частки.

Таблиця 4

Ранги конкурентоспроможності металургійних підприємств України за 2010 рік.

№	Показники (2010 рік)	ММК ім. Ілліча	ММК «Азовсталь»	«Запоріжсталь»	Алчевський МК	МСКР
1 Показники рентабельності						
1	Коефіцієнт рентабельності продажів	2	3	2	3	1
2	Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	3	3	2	0	1
3	Коефіцієнт рентабельності капіталу	3	3	2	3	1
4	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	3	3	2	3	1
5	Коефіцієнт рентабельності позичкового капіталу	3	3	2	3	1
6	Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	3	3	2	3	1
7	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	3	3	2	3	1
	<i>Всього:</i>	<i>20</i>	<i>21</i>	<i>14</i>	<i>18</i>	<i>7</i>
	Місце:	4	5	2	3	1
2 Показники ефективності виробничої діяльності						
1	Витрати на 1 грн товарної продукції	2	4	3	5	1
3	Коефіцієнт зносу основних фондів	4	1	3	2	5
4	Фондовіддача	5	3	2	1	4
	<i>Всього:</i>	<i>11</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>10</i>
	Місце:	3	1	1	1	2
3 Місце підприємства на ринку (ринкова частка, %)						
	Ринкова частка, %	1	2	4	5	3
	ВСЬОГО:	32	31	26	31	20
	МІСЦЕ:	4	3	2	3	1

*- розраховано за даними SMIDA [3]

Як бачимо із табл. 3, у 2009 році перше місце по рівню конкурентоспроможності знов займав комбінат «МітталСтіл Кривий Ріг» за рахунок рентабельності а також найнижчих витрат на 1 гривню товарної продукції серед розглянутих підприємств та комбінат імені Ілліча за рахунок ефективності виробничої діяльності та рентабельності.

На другому місці комбінат «Запоріжсталь» за рахунок показників ефективності виробничої діяльності та рентабельності. Третє місце посідає комбінат «Алчевський меткомбінат», не дивлячись на те, що по рівню рентабельності він на останньому місці. Четверте місце – «Запоріжсталь», який втратив у 2009 році свої позиції (2008 рік – третє місце).

Як бачимо із табл. 4, у 2010 році перше місце по рівню конкурентоспроможності знов займав комбінат «МітталСтіл Кривий Ріг» за рахунок рентабельності а також найнижчих витрат на 1 гривню товарної продукції серед розглянутих підприємств. При цьому, якщо по показнику частки ринку він перемістився а третє місце. На другому місці знов комбінат «Запоріжсталь» за рахунок показників ефективності виробничої діяльності та рентабельності. Третє місце посідає комбінат «Алчевський меткомбінат» за рахунок рентабельності та ефективності виробничої діяльності та комбінат «Азовсталь» за рахунок ринкової частки та ефективності виробничої діяльності. Четверте місце – комбінат імені Ілліча, який значно втратив у 2010 році свої позиції (2009 рік – перше місце).

З метою зниження собівартості металопродукції підприємствам потрібно мати власну сировинну базу. З боку держави необхідно створити спеціальні програми з кредитування базових галузей економіки та посилити контроль за формуванням тарифів на електроенергію, послуги «Укрзалізниці» та інші послуги підприємств-монополістів. Також необхідно розглянути можливість з боку держави заборони на вивіз брухту чорних та кольорових металів.

З метою збільшення частки ринку необхідно розглянути можливість виробництва таких видів металопродукції, як автолист необхідної якості і сортаменту, трансформаторна і динамна сталь, жерсть завтовшки 0,11 – 0,15 мм, оцинкований лист з полімерним покриттям. Така продукція в Україну ввозиться із-за кордону. В результаті цього українські металовиробники втрачають значну частку внутрішнього ринку, а це означає, що у українських металургійних підприємств є можливість знизити рівень залежності від стану попиту на зовнішньому ринку. Також, в Україні досить низький рівень стимулювання внутрішнього попиту на металопродукцію. При цьому є можливість стимулювати внутрішній попит за рахунок державного замовлення на будівництво, є можливість заміни трубопроводів, які пролягають через територію України та заміни мостів на території держави.

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що основними джерелами успішності бізнесу для металургійного підприємства є рівень витрат на 1 грн. товарної продукції, рентабельність та частка ринку. Запропонована методика оцінки конкурентоспроможності металургійного підприємства може використовуватись для аналізу власних конкурентних позицій металургійного підприємства при формуванні його конкурентної стратегії.

Список використаних джерел:

1. Державна установа "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України" - [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.smida.gov.ua
2. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость. /Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 715 с.
3. Немцов В. Д., Довгань Л. Є. Стратегічний менеджмент. – К. ТОВ "УВПК "ЕксОб", 2001. – 560 с.

Ключевые слова: Конкурентная стратегия, конкурентоспособность, рынок черных металлов.

Ключові слова: Конкурентна стратегія, конкурентоспроможність, ринок чорних металів.

Keywords: Competitive strategy, competitiveness, the market of the ferrous metals.